

DIÀLEG

Sobre l'estat del català

E JOSEP GIFREU

El debat sobre el català continua entre pessimistes i optimistes. Dramatitzar el futur del català és la resposta automàtica dels primers. Banalitzar les dificultats de normalització del català és la tendència natural dels segons (els més optimistes solen tenir per llengua d'identificació el castellà). Ara, el que resulta més laboriós en aquest debat, que convé que no s'acabi, és l'estudi sistemàtic i científic de l'estat del català en els seus territoris i en el nou ciberespai. Només un coneixement amb garanties de rigor i continuïtat pot oferir les bases d'unes polítiques eficaces de promoció i protecció. Per tant, una política de normalització lingüística requereix accions prèvies i permanents de detecció dels punts forts i febles, d'avaluació de les actuacions idònies en cada cas i de propostes d'estratègies d'intervenció.

M'agrada insistir en aquests punts sobretot davant dos tipus d'interlocutors: els polítics i els militants. Als polítics i partits convé recordar-los que la llengua no pot ser en cap cas moneda de canvi per a les seves legítimes maniobres de negociació i transacció. I que el seguiment documentat de l'evolució de la llengua dona prou arguments per fer del català, més que un tema central de la seva acció, necessàriament apartidista, un horitzó de país. I als militants de la causa del català, cal dotar-los de raons i dades actualitzades per orientar la seva capacitat de mobilització cap a aquells fronts i sectors més estratègics o urgents.

Aquesta tasca fins ara s'havia fet a empentes i rodolons. Fa poc, tanmateix, un seguit d'entitats cíviques i culturals de tot el domini han creat l'Observatori de la Llengua Catalana (www.observatoridelallengua.org). Es tracta d'un organisme independent, amb centres associats als diversos territoris, que entre altres objectius té el d'elaborar un informe anual -de moment ha publicat el primer informe, titulat *Informe sobre la situació del català (2003-2004)*, consultable en xarxa-. En la mateixa línia d'interès acaba de publicar-se un estudi mòdèlic. Em refereixo a una extensa explotació i interpretació dels resultats d'una enquesta sobre usos lingüístics a Catalunya encarregada per la Generalitat el 2003. En aquella ocasió s'intentava superar les limitacions d'enques-

tes i censos anteriors que només oferien dades sobre el coneixement declarat del català, no de l'ús. Ara, amb aquest estudi (*Estadística sobre els usos lingüístics a Catalunya 2003*, Barcelona, secretaria de Política Lingüística, 2005), coordinat per Joaquim Torres i elaborat per F. Xavier Vila, Albert Fabà i Vanessa Bretxa, els interessats en l'estat del català tenen a disposició una anàlisi fina i contrastada sobre alguns aspectes crucials. I a més una promesa: el projecte de realit-

zació de reculls de dades paral·leles en diversos territoris altres que Catalunya. Imprescindible.

Espero mostrar l'interès d'aquest estudi pel que fa a l'ús declarat del català a Catalunya en relació amb els mitjans de comunicació i Internet. Sobre aquest camp concret de les pràctiques lingüístiques, que ofereixen registres visibles de la dinàmica quotidiana del català, disposem d'altres estudis recents amb alguna atenció al tema. En primer lloc,

“Aquesta tasca fins ara s'havia fet a empentes i rodolons. Fa poc, tanmateix, un seguit d'entitats cíviques i culturals de tot el domini han creat l'Observatori de la Llengua Catalana”

convé consultar els informes anuals sobre el sector audiovisual que realitza el CAC (a l'espera de la imminent presentació del relatiu al 2004, el darrer informe disponible i consultable en xarxa és el titulat *Informe de l'audiovisual a Catalunya, 2003*). També inclouen algun capítol sobre el català els informes bianuals de l'Incom/UAB (el darrer: *Informe de la comunicació a Catalunya 2003-2004*). Tots aquests estudis extreuen les dades primàries sobre usos en relació amb els mitjans i Internet de fonts que tenen com a referent totalitzador l'Estat es-

panyol (bàsicament OJD, EGM i Sofres). Qüestions per exemple com l'estat del català a tots els territoris o l'èxit de les xarxes de TV local o l'impacte de determinada premsa a les comarques pirinenques, les ignoren. Per això, per contrarestar la distorsió estructural de les dades disponibles, està a punt el Baròmetre de la Comunicació i la Cultura, que, a partir de la iniciativa d'una empresa privada i l'impuls del govern de la Generalitat, estudiarà les audiències dels mitjans amb tot detall als territoris de parla catalana.

Com deia, l'estudi coordinat per J. Torres sobre l'enquesta del 2003 ofereix elements substancials per al coneixement del usos declarats de la llengua en el consum dels mitjans de comunicació i d'Internet el 2003 (capítol 6 dels vuit del treball). Em limitaré a destacar uns breus apunts sobre cada mitjà. En premsa i en ràdio, l'estudi no presenta grans novetats. S'hi confirma a grans trets els que se sabia. En premsa diària, l'enquesta aporta un 37,3% de lectura en català contra un 61,8% en castellà (quan l'oferta total d'exemplars està a raó de 26% contra 74%). En ràdio, el consum en català presenta els índexs més elevats, en total 56,6% contra 42,3% en castellà. L'efecte derivat d'una més exigent política lingüística sobre la ràdio i les concessions de cadenes privades catalanes a partir del 1998 ha repercutit clarament en una oferta més àmplia i també en l'ús.

En televisió, l'enquesta dona uns resultats força sorprenents. La gent diu que veu la TV en català entorn d'un 50% del seu temps, quan les audiències de les programacions en català no arriben al terç del total. Què passa aquí? Falla l'instrument de mesuratge d'audiències? No té en compte l'impacte de les TV locals i comarcals? Podria ser així. El baròmetre mencionat ens ho haurà de precisar millor. A part d'això, convé recordar que estem a les portes d'un canvi radical del model de televisió vigent: amb la TDT el nombre de canals es multiplica per tres o quatre, vénen més canals espanyols i el sector privat català començarà a fer-se el seu espai. Noves incògnites, per tant, sobre la sort del català en aquest nou paisatge televisiu, a Catalunya i a tot el domini. Finalment, Internet continua sent el gran continent per explorar. També en relació amb l'impacte sobre el català. El que fa l'enquesta és detectar l'ús declarat del català en la pàgina web d'inici, en les pàgines més visitades, en el correu i en els xats. Dues breus conclusions de l'estudi resulten especialment preocupants. A Internet, l'ús del català mai no supera el del castellà. D'altra banda, com més jove és l'enquestat, menys ús (relatiu) del català (correlació que també es comprova en altres mitjans com la TV). I no obstant, l'estudi sembla establir una relació directa entre l'ús oral del català i la proporció de pàgines web visitades en català. Això vol dir que Internet no inventa una correlació de forces entre llengües, la potencia. En qualsevol cas, les conclusions finals d'aquest estudi aporten raons sòlides per sostenir una “important capacitat d'atracció” del català. El debat resta obert.